

Czy estetyka wyzwala? – emancypacja i „Kroniki” Bolesława Prusa w optyce Rancière’a i Foucaulta

Chcemy być wolni. To jedno z haseł Zachodu i człowieka Zachodu. Chcemy sami określa nasze życie, sami decydować, sami tworzyć, sami się realizować. Tego chcemy, ale... tak się jakoś dzieje, że nie do końca to nam wychodzi. Z różnych powodów nie stajemy się wolni albo nie jesteśmy wolni w pełni.

Celem interdyscyplinarnego projektu pt. *Czy estetyka wyzwala? – emancypacja i „Kroniki” Bolesława Prusa w optyce Rancière’a i Foucaulta* jest rozeznanie powodów przeszkadzających nam w osiągnięciu wolności, a także znalezienie drogi, która jednak by to nam umożliwiła. Rancière, znany francuski filozof, uważa, że istota polityki i bardzo szeroko rozumianej estetyki jest wspólna, tzn. praktyki polityczne i artystyczne mają za swój przedmiot dzielenie społecznej przestrzeni. (To słynne Rancière’owskie „dzielenie postrzegalnego”.) W tym procesie Rancière nadaje sztuce większe znaczenie. Wedle niego, może ona zmieniać sferę polityczną. Jednak Rancière twierdzi coś więcej. Uważa, że wszelkie zmiany na poziomie politycznym są poprzedzone zmianami na poziomie tego, jak ludzie doświadczają świata. Rancière pisał np. o francuskich robotnikach XIX wieku, którzy walkę o swoje prawa rozpoczęli m. in. dlatego, że potrafili inaczej przeorganizować sobie czas codziennego życia. I tym właśnie chcemy się zająć w projekcie *Czy estetyka wyzwala*. Chcemy sprawdzić, czy i jakie zmiany w odczuwaniu i doświadczaniu życia poprzedziły lub umożliwiły zmiany na poziomie politycznym. Drugim badaczem, którego myśl szczególnie chcemy wykorzystać, jest inny Francuz, Michel Foucault. On z kolei skupiał się na docieraniu do korzeni pewnych zjawisk, sposobów myślenia, ich analizie, która miała walor krytyczny. Badane przez niego praktyki dyskursywne pokazywały zakres władzy (kim jest ten, który mówi; kiedy mówi; o czym mówi). Analiza zatem tychże praktyk dyskursywnych, zapisanych w *Kronikach* Bolesława Prusa, ma służyć pokazaniu procesów emancypacyjnych w XIX wieku.

Materiałem empirycznym będą bowiem *Kroniki* Bolesława Prusa. To cykl felietonów pisany na przestrzeni prawie półwiecza. Obejmuje on 20 tomów, w których zapisany został obraz rzeczywistości miasta, Warszawy, Polski, Europy i niekiedy świata. Z tym wiąże się drugi cel badawczy. Jest nim przeanalizowanie zapisu doświadczenia w tak rozległej perspektywie czasowej. Nikt bowiem do tej pory nie spjrzał na *Kroniki* jako na całość, jako np. na prawie półwieczny zapis doświadczenia ludzkiej egzystencji. Projekt *Czy estetyka wyzwala...* stawia sobie za cel ujęcie *Kronik* Prusa jako całości tematycznej przez kategorię emancypacji.

Projekt będzie się odwoływał do **metod** teoretyczno– i historycznoliterackich, ponieważ wynika to z przyjętej podstawy badawczej (*Kroniki* Prusa). Nie są też wykluczone odniesienia do pojęć wypracowanych w innych dziedzinach nauki (zwłaszcza w socjologii i historii). Jednocześnie jest to tylko przygotowanie gruntu do analizy filozoficznej zagadnienia emancypacji traktowanego jako zjawisko łączące politykę i sztukę/ estetykę i pozwalające badać ich wzajemne powiązania na gruncie *aisthesis*. W tym szczególnie ważne będzie oparcie się na siatce pojęć i praktykach badawczych Rancière’a i Foucaulta.

Wymiernym **efektem** realizacji tego projektu będzie nowe ujęcie tak dorobku Prusa, jak i polskiego doświadczenia II połowy XIX wieku. Badania projektowe będą dotyczyć „estetyki praktycznej”, czyli dziedziny postulowanej przez estetyków, ale niemającej zbyt wielu praktycznych realizacji. Poszerzone także zostanie ujęcie tematyki doświadczenia estetycznego. Rezultaty tak całego projektu, jak i jego poszczególnych etapów będą sukcesywnie prezentowane podczas konferencji i udostępniane w formie artykułów, a całość przyjmie formę zwartej publikacji.

Planowany projekt, wychodząc z zastanego stanu badań, ma ambicję tak poszerzenia sposobów myślenia (w odniesieniu do emancypacji i doświadczenia estetycznego), jak i zaproponowania zupełnie nowej perspektywy (analiza *Kronik* Prusa przez wspólną kategorię emancypacji). Daje to do podstawy do tego, by osiągnięte rezultaty stały się początkiem podobnych badań bądź ujęć opozycyjnych.